

ESCOLTAR AMB L'OÏDA DEL COR

**Missatge del sant pare Francesc
per a la 56 Jornada Mundial de les Comunicacions Socials
29 de maig de 2022 (Solemnitat de l'Ascensió del Senyor)**

Benvolguts germans i germanes,

L'any passat vam reflexionar sobre la necessitat d'«anar i veure» per a descobrir la realitat i poder explicar-la a partir de l'experiència dels esdeveniments i de l'encontre amb les persones. Seguint en aquesta línia, vull ara centrar l'atenció sobre un altre verb, “escoltar”, decisiu en la gramàtica de la comunicació i condició per a un diàleg autèntic.

En efecte, estem perdent la capacitat d'escoltar qui tenim davant, ja sigui en la trama normal de les relacions quotidianes, ja sigui en els debats sobre els temes més importants de la vida civil. Al mateix temps, l'escolta està experimentant un nou i important desenvolupament en el camp comunicatiu i informatiu, a través de les diverses ofertes de podcast i xat àudio, la qual cosa confirma que escoltar continua sent essencial per a la comunicació humana.

A un il·lustre metge, acostumat a guarir les ferides de l'ànima, li preguntaren quina era la necessitat més gran dels éssers humans. Respongué: «El desig il·limitat de ser escoltats.» És un desig que sovint es manté amagat, però que interpel·la a tots els qui estan cridats a ser educadors o formadors, o que exerceixin un paper de comunicador: els pares i els professors, els pastors i els agents de pastoral, els treballadors de la informació i tots els qui presten un servei social o polític.

Escoltar amb l'oïda del cor

A les pàgines bíbliques aprenem que l'escolta no sols té el significat d'una percepció acústica, sinó que està essencialment lligada a la relació dialògica entre Déu i la humanitat. «Shema' Israel – Escolta, Israel» (Dt 6,4), les paraules inicials del primer manament de la Torà es proposa contínuament a la Bíblia, fins al punt que sant Pau afirma que «la fe ve [...] de l'escolta» (Rm 10,17). Efectivament, la iniciativa és de Déu que ens parla, i nosaltres responem escoltant-lo; però també aquesta escolta, en el fons, prové de la seva gràcia, com passa al recent nascut que respon a la mirada i a la veu de la mare i del pare. Dels cinc sentits, sembla que el privilegiat per Déu és precisament l'oïda, potser perquè és menys invasiva, més discreta que la vista, i per tant deixa l'ésser humà més lliure.

L'escolta correspon a l'estil humil de Déu. És aquella acció que permet a Déu revelar-se com aquell que, parlant, crea l'home a la seva imatge, i, escoltant-lo, el reconeix com el seu interlocutor. Déu estima l'home: per això li dirigeix la Paraula, per això «inclina l'oïda» per a escoltar-lo.

L'home, per contra, tendeix a fugir de la relació, a girar l'esquena i «tancar les oïdes» per no haver d'escoltar. El fet de negar-se a escoltar acaba sovint per convertir-se en agressivitat cap a l'altre, com els va passar als oients del diaca Esteve, els quals, tapant-se les orelles, es van llançar tots junts contra seu (cf. Ac 7,57).

Així, per una part hi ha Déu, que sempre es revela comunicant-se gratuïtament, i per l'altra, l'home, a qui se li demana que es posi a l'escolta. El Senyor crida explícitament

l'home a una aliança d'amor, per tal que pugui arribar a ser plenament el que és: imatge i semblança de Déu en la seva capacitat d'escoltar, d'acollir, de donar espai a l'altre. L'escolta, en el fons, és una dimensió de l'amor.

Per això Jesús demana als seus deixebles que verifiquin la qualitat de la seva escolta: «Fixeu-vos, doncs, com escolteu» (Lc 8,18); els exhorta d'aquesta manera després d'haver-los explicat la paràbola del sembrador, deixant entendre que no n'hi ha prou amb escoltar, sinó que cal fer-ho bé. Només dona fruits de vida i de salvació qui acull la Paraula amb el cor «bo i generós» i la custodia fidelment (cf. Lc 8,15). Només prestant atenció a qui escoltem, què escoltem i com escoltem podem créixer en l'art de comunicar, el centre del qual no és una teoria o una tècnica, sinó la «capacitat del cor que fa possible la proximitat» (Exhort. ap. *Evangelii gaudium*, 171).

Tots tenim oïda, però moltes vegades fins i tot qui té una oïda perfecta no aconsegueix escoltar els altres. Hi ha realment una sordesa interior pitjor que la sordesa física. L'escolta, en efecte, no té només a veure amb el sentit de l'oïda, sinó amb tota la persona. La veritable seu de l'escolta és el cor. El rei Salomó, malgrat ser molt jove, va demostrar saviesa perquè va demanar al Senyor que li concedís «un cor capaç d'escoltar» (1 Re 3,9). I sant Agustí convidava a escoltar amb el cor (*corde audire*), a acollir les paraules no exteriorment a les orelles, sinó espiritualment al cor: «No tingueu el cor a l'oïda, sinó l'oïda al cor.»¹ I sant Francesc d'Assís exhortava els seus germans a «inclinat l'oïda del cor».²

La primera escolta que cal redescobrir quan es busca una comunicació veritable és l'escolta de si mateix, de les pròpies exigències més veritables, aquelles que estan inscrites en allò íntim de tota persona. I no podem fer altra cosa que escoltar el que ens fa únics en la creació: el desig d'estar en relació amb els altres i amb l'altre. No estem fets per viure com àtoms, sinó junts.

L'escolta com a condició de la bona comunicació

Hi ha un ús de l'oïda que no és veritable escolta, sinó el contrari: escoltar d'amagat. De fet, una temptació sempre present i que avui, en el temps de les xarxes socials, sembla que s'ha aguditzat, és escoltar d'amagat i espiar, instrumentalitzant els altres per al nostre interès. Per contra, el que fa la comunicació bona i plenament humana és precisament l'escolta de qui tenim davant, cara a cara, l'escolta de l'altre a qui ens apropem amb obertura lleial, confiada i honesta.

Lamentablement, la falta d'escolta que experimentem moltes vegades en la vida quotidiana, és evident també en la vida pública, en la qual, sovint, en comptes d'escoltar l'altre, el que ens agrada és escoltar-nos a nosaltres mateixos. Aquest és un símptoma que, més que la veritat i el bé, es busca el consens; més que a l'escolta, s'està atent a l'audiència. La bona comunicació, en canvi, no tracta d'impressionar el públic amb un comentari enginyós dirigit a ridiculitzar l'interlocutor, sinó que presta atenció a les raons de l'altre i intenta fer que es compregui la complexitat de la realitat. És trist quan, també en l'Església, es formen bàndols ideològics, l'escolta desapareix i el seu lloc l'ocupen contraposicions estèrils.

En realitat, en molts dels nostres diàlegs no ens comuniquem en absolut. Estem simplement esperant que l'altre acabi de parlar per a imposar el nostre punt de vista. En

¹ «Nolite habere cor in auribus, sed aures in corde» (*Sermo* 380, 1: *Nuova Biblioteca Agostiniana* 34, 568).

² Carta a tot l'Orde: *Fonts Franciscanes*, 216.

aquestes situacions, com assenyala el filòsof Abraham Kaplan,³ el diàleg és un «duàleg», un monòleg a dues veus. En la veritable comunicació, en canvi, tant el tu com el jo estan “en sortida”, tendeixen l’un cap a l’altre.

Escoltar és, per tant, l’ingredient primer i indispensable del diàleg i de la bona comunicació. No es comunica si abans no s’ha escoltat, i no es fa bon periodisme sense la capacitat d’escoltar. Per tal d’oferir una informació sòlida, equilibrada i completa és necessari haver escoltat durant un llarg temps. Per explicar un esdeveniment o descriure una realitat en un reportatge és essencial haver sabut escoltar, disposats també a canviar d’idea, a modificar les pròpies hipòtesis de partida.

En efecte, només si se surt del monòleg es pot arribar a aquesta concordança de veus que és garantia d’una veritable comunicació. Escoltar diverses fonts, «no conformar-nos amb el primer que trobem» —com ensenyen els professionals experts— assegura fiabilitat i seriositat a les informacions que transmetem. Escoltar més veus, escoltar-se mútuament, també en l’Església, entre germans i germanes, ens permet exercitar l’art del discerniment, que apareix sempre com la capacitat d’orientar-se enmig d’una simfonia de veus.

Però, per què cal afrontar l’esforç que requereix l’escolta? Un gran diplomàtic de la Santa Seu, el cardenal Agostino Casaroli, parlava del «martiri de la paciència», necessari per a escoltar i fer-se escoltar en les negociacions amb els interlocutors més difícils, amb la finalitat d’obtenir el bé més gran possible en condicions de limitació de la llibertat. Però també en situacions menys difícils, l’escolta requereix sempre la virtut de la paciència, juntament amb la capacitat de deixar-se sorprendre per la veritat —encara que sigui només un fragment de la veritat— de la persona que estem escoltant. Només la sorpresa permet el coneixement. Em refereixo a la curiositat infinita del nen que mira el món que l’envolta amb els ulls molt oberts. Escoltar amb aquesta disposició d’ànim —la sorpresa del nen amb la consciència d’un adult— és un enriquiment, perquè sempre hi haurà alguna cosa, encara que sigui mínima, que puc aprendre de l’altre i aplicar a la meva vida.

La capacitat d’escoltar la societat és summament preciosa en aquest temps ferit per la llarga pandèmia. Molta desconfiança acumulada precedentment cap a la “informació oficial” ha causat una “infodèmia”, dins la qual és cada vegada més difícil fer creïble i transparent el món de la informació. Cal disposar l’oïda i escoltar en profunditat, especialment el malestar social augmentat per la disminució o el cessament de moltes activitats econòmiques.

També la realitat de les migracions forçades és un problema complex, i ningú no té la recepta a punt per a resoldre’l. Repeteixo que, per a vèncer els prejudicis sobre els migrants i estovar la duresa dels nostres cors, seria necessari intentar escoltar les seves històries, donar un nom i una història a cada un d’ells. Molts bons periodistes ja ho fan. I molts altres ho farien si poguessin. Encoratgem-los! Escoltem aquestes històries! Després, cadascú serà lliure de sostenir les polítiques migratòries que consideri més adequades per al seu país. Però, en qualsevol cas, davant dels nostres ulls ja no tindrem números o invasors perillosos, sinó rostres i històries de persones concretes, mirades, esperances, sofriments d’homes i dones que cal escoltar.

³ Cf. *The life of dialogue*, en J. D. Roslansky ed., *Communication. A discussion at the Nobel Conference*, North-Holland Publishing Company – Amsterdam 1969, 89-108.

Escoltar-se en l'Església

També en l'Església hi ha molta necessitat d'escoltar i d'escoltar-nos. És el do més preciós i generatiu que podem oferir-nos els uns als altres. Nosaltres, els cristians, oblidem que el servei de l'escolta ens ha estat confiat per aquell que és l'oient per excel·lència, en l'obra del qual estem cridats a participar. «Hem d'escoltar amb l'oïda de Déu per a poder parlar amb la paraula de Déu.»⁴ El teòleg protestant Dietrich Bonhoeffer ens recorda d'aquesta manera que el primer servei que s'ha de prestar als altres en la comunió consisteix a escoltar-los. Qui no sap escoltar el germà, de seguida serà incapaç d'escoltar Déu.⁵

En l'acció pastoral, l'obra més important és "l'apostolat de l'oïda". Escoltar abans que parlar, com exhorta l'apòstol Jaume: «Que tothom sigui prompte a escoltar però lent a parlar» (1,19). Donar gratuïtament una mica del nostre temps per a escoltar les persones és el primer gest de caritat.

Fa poc que ha començat un procés sinodal. Preguem perquè sigui una gran ocasió d'escolta recíproca. La comunió no és el resultat d'estratègies i programes, sinó que s'edifica en l'escolta recíproca entre germans i germanes. Com en un cor, la unitat no requereix uniformitat, monotonia, sinó pluralitat i varietat de veus, polifonia. Al mateix temps, cada veu del cor canta escoltant les altres veus i en relació amb l'harmonia del conjunt. Aquesta harmonia ha estat ideada pel compositor, però la seva realització depèn de la simfonia de totes i cada una de les veus.

Conscients de participar en una comunió que ens precedeix i ens inclou, podem redescobrir una Església simfònica, en la qual cadascú pot cantar amb la seva veu acollint les dels altres com un do, per a manifestar l'harmonia del conjunt que l'Esperit Sant compon.

Francesc

Roma, Sant Joan del Laterà, 24 de gener de 2022
Memòria de sant Francesc de Sales

⁴ D. Bonhoeffer, *Vida en comunitat*, Sígueme, Salamanca 2003, 92.

⁵ Cf. *ibid.*, 90-91.